

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

• М Е М У А Р И Т А Щ О Д Е Н Н И К И •

В О Л О Д И М И Р

ВИННИЧЕНКО

Щоденники

1 9 4 3 — 1 9 5 1

Харків
«Фоліо»
2021

1943

1 січня. Ради нового року хочеться мріяти, хочеться вірити, що дискордистський сказ скінчиться вже в цьому році, що фашо-нацизм буде схоплено за горло та що він гепнеться навколішки і просичить: «Здаюсь». Отоді почнеться тихенький дискордистський сказ під назвою «мирова конференція».

2 січня. А совети! Якщо не Ростов, то хоч Великі Луки взяли. Хоч ще раз вштрикнули надії друзям і депресії ворогам.

3 січня. Знову Найродрада слухала по радіо Москву й знову чула листи громадян соціялістичної країни, в яких вони повідомляли свого вождя, що жертвували для озброєння Червоної армії «из своих сбережений» по 100 000 рублів. Навіть за часів капіталістично-поміщицької Росії Тіт Тітичі не могли жертвувати з своїх сбережень по 100 000 рублів. Якого добробуту досягла Росія соціялістична! І знову в Найродради важко заворушився сумнів: ой, чи може така влада, що спирається на «сберегателей», сотни тисяч, а то й мільйонів, допустити в себе конкордизм? Чи не утопія про це навіть думати? Коли я пошлю їм рукопис, чи не порадять летіти з ним на Марс?

6 січня. Навіть союзникам німців стає моторошно. Фінляндці вголос уже лякаються. Лякаються і хочуть злякати тих, що їх лякають: що вони, мовляв, роблять помилку тим, що хочуть зробити з України, Білоруси й балтійських країн рабську провінцію Німеччини. Ця провінція матиме обов'язок працювати й годувати всіх, кого накаже Берлін. На думку фінляндців — це «помилка», яка може коштувати німцям

дорого. Хоч би який-небудь натяк на політичну, державно-національну не автономність, де вже там, а автономію. А то ж чисте, навіть непідфарбоване рабство. А наші укр[аїнські] нацисти не лякаються. От герої безстрашні.

7 січня. Щодня слухаємо в радіо про «соцзмагання» в ССРСР: уже жертвують суми вище 100 000 рублів. Цікаво, до яких розмірів дійде це змагання. І всі «сбереження» колгоспників (переважно голови колгоспів). Так само цікаво, чия ж то робітнича надвартість цими жертводавцями «сбережена»? Які є такі групи в ССРСР і що їхня праця в такому розмірі переходить до чужих і дужчих.

8 січня. Чув з Москви звістку, що в Куйбишеві відбувся з'їзд українських письменників під головуванням Максима Рильського. Укр[аїнські] письменники на цьому з'їзді висловлювались за «демократичні традиції укр[аїнського] письменництва — Шевченка, Франка, Лесі Українки». Гм, гм...

9 січня. Щодня московське радіо приносить яку-небудь пікантну новинку для Найродради. Сьогодні вона слухала вірші, в яких говорилося про «православную русскую землю», про «святощі», про минулі часи царизму. «Ого-го-о!» — все вище та вище підтягала брови Найродрада і в кінці емісії мусила сказати собі: «Коли цей патріотизм не є тактика партії для підняття бойової енергії руського народу, а роз'ятреність дискордизму, яка й саму партію захопила, то я щодня підступався запитати себе: чи пустить цей роз'ятрений дискордизм (якщо лишиться й після війни) свого найбільшого й найстрашнішого ворога до ССРСР? А, з другого боку, коли партія та її лозунги відсунені набік (чи, може, зовсім забуті?). Коли, значить, диктатуру ослаблено, тим самим посилено уступки масам, себто позиції демократії, то чи не є це гарантія, що буде якась свобода слова? А коли так, то, може, й конкордизмові його дадуть?

10 січня. «Той, хто хоче мститись за свої кривди, платячи ненавистю за ненависть, хутко стане нещасним. Навпаки, той,

хто старається битися проти ненависти любов'ю, знаходить в цьому бою радість і певність». Так пише Гете. І як би він був здивований, коли б йому було поставлено питання: а чи ти ж, голубе, сам у житті старався отак, як пишеш, а коли старався, то чи досягав ти тої радості, а коли ні, то знаєш чому ні? А коли знаєш, то чому про це нічого не сказав іншим?

12 січня. В СРСР «соцзмагання» набирає ще дужчої сили. Вже 160 000 тисяч пожертував якийсь колгоспник, повідомивши про це «дорогого Йосифа Віссаріоновича». А цілий підмосковний колгосп склався аж на 2 000 000 рублів. І все колгоспники змагаються. А що ж інші роблять?

14 січня. Коха з бабунею своєю відбила в один день напад грипу. Він переніс цей напад на мене. Ми з бабунею організуємо рішучу контрофензиву.

16 січня. Наша мила старенька тюрма сьогодні така зворушливо сумна. Милий старенький «Закуток», точкака на бідній, нещасній плянеті, де прилипло двоє людських мікробів, прилипло, щоб не знесла їх буря, що гасає круг їх. Мікроби тихенько щодня мріють про те, як вони з цієї точкички пересунуться на другу і будуть там здійснити те, про що тут мріють. Іноді їх охоплює сум, туга за чимось, чого вони самі як слід схопити не можуть. Іноді вони думають, що вони невдячні, вередливі мікроби, адже вони мають так багато, такі вони перед сотнями мільйонів сильні, — перед мільйонами замучених, винищених людських мікробів. І стає їм трошки соромно і ще сумніше.

17 січня. Трудно стає читати дискордистську мистецьку літературу, а надто авторів зо світу «вищих істот». Життя, повне ледарства, обставленого традицією естетською, розвагами, нудьгою, стражданнями, драмами, серйозними й смішними, все те, одне слово, що привертало до певної міри колись мою увагу, тепер уже й до певної міри не цікавить, — нудно й викликається хіба що ще жаль до цих істот, які могли б жити інакше, коли б... коли б були самі іншими.

1944

5 січня. Що більше перечитую «Бюллетень Опозиції», то виразніше бачу, що сталінізм ніяким чином не може дозволити видання конкордизму в ССРСР. Дозволити це видання — це значить виставити себе на критику, і то гостро негативну з боку читачів, хоч сама книга не має ні одного сказаного негативного слова. Ріжниця (філософська, політична, моральна) така велика між сталінізмом і конкордизмом, що було б, дійсно, чудом, коли б перший дозволив озвати голос другому. Або ж сталінізм почував би себе таким ослабленим з боку протилежного, що мусів би вхопитись за поміч конкордизму.

6 січня. Копаячи картоплю пленумом, Найродрада раптом пройнялася зухвальством, зміцненим наївністю і голосно сказала собі: «А чому б не піти на чудо, чому б не поставити просто й одверто питання Сталінові: дозволиш чи не дозволиш в ССРСР велику спробу, яка може й тебе врятувати?» Якщо вона не виправдає всіх твоїх минулих актів, то, може, дасть змогу заслужити щиру справжню гарячу подяку цілих поколінь. Хто зна, підінстинкт оцінки у «батька народів» настільки сильний, що може штовхнути його навіть на конкордизм. Нехай не сам, нехай це найближче опертя його, нехай вони собі тепло догнивають у дискордистських своїх багнюках, нехай, аби тільки дозволити конкордизмові витягти з цих багнюк найздоровіших, найціліших, найздатніших до видужування. А таких, розуміється, знайдеться мільйони. Отак умисно-наївно розважав себе пленум Найродради, копаючи картоплю й тягаючи її на горище.

7 січня. Найродрада, об'єктивно, тверезо обміркувавши питання конкордистської акції в ССРСР, прийшла до висновку, що ні з політичного, ні з економічного, ні з морального, ні з просто культурного погляду вона там тепер неможлива. Тому після війни звертатись до Сталіна треба за допомогою тільки для закордонної акції. Одверто й чесно заявивши, що нехай судить, чи можлива, чи потрібна конкордистська пропаганда у них, це їм рішати, а не нам. Таким чином, можливо, що й Сталін, не боячись цього «союзника» у себе, не відмовиться визнати його за союзника поза кордонами ССРСР.

8 січня. Обдумування конкордистської акції.

— Читаю ще одне посвідчення про ССРСР — книжку робітника Andrew Smith, який працював в ССРСР з 1932 по 1935 і який утік звідти, не витримавши «раю». І це посвідчення викликало старе обурення й огиду, а тепер ще виразнішу свідомість, що та бюрократія, яка здійсмає таку ненависть, яка панує, командує, розкошує, і не менш хвора, гнила, нещасна, як і світова буржуазія. Перший рух од духу її — заткнути носа, плюнути й не наближатися до неї, себто до ССРСР, з конкордизмом не пробувати їхати. Але це, розуміється, не конкордистське ставлення.

10 січня. Єлисаветград (Кіровоград, град Кірова, який ніколи в йому не був), звільнено від німців. Англ[ійський] радіоспікер сказав, що німці так поспішно відступали, що не встигли зруйнувати місто. А фр[анцузька] газетка пише, що вони настільки «організовано» «евакуювали» місто, що від нього осталась тільки величезна купа руїн. Кому вірити?

11 січня. Москва, нарешті, заговорила про кордони з Польщею. Поляки захвилювались, зашатались, забігали по міністерствах Англії та Америки. Але що можуть зробити Англія та Америка, віддати знову Зах[ідну] Україну польській шляхті? Входити заради цієї родички в конфлікт з таким незбагненним і сильним союзником? Англосакська буржуазія хіба що існування самої шляхти в Польщі постарается врятувати.

ЗМІСТ

1943	3
1944	44
1945	83
1946	150
1947	203
1948	279
1949	334
1950	388
1951	439
Примітки. <i>Галина Сиваченко</i>	453